

Horváth Attila¹

TERRORFENYEGETETTSÉG: CÉLPONTOK, NAGYVÁROSOK KÖZLEKEDÉS

A tanulmányban terrorizmus lehetséges célpontjainak elemzésével foglalkozom. Az terrorszervezetek által fenyegetett térségek, országok, városok, személyek, eszközök és objektumok vizsgálata hasznos információval szolgálhat a terrorakciók megelőzésében, a terrorszervezetek elleni harc megszervezésében, terrortámadások esetleges következményeinek csökkentésében és a keletkezett károk felszámolásában. Az egyre inkább globális problémává terebélyesedő nemzetközi terrorizmussal kapcsolatos kutatásokban a terrorfenyegetettség ilyen szempontú megközelítése a gyakorlatban hasznosítható információkkal szolgálhat a terrorizmus elleni harc feladatainak meghatározásához. A teljesség igénye nélkül arra keresek választ, milyen területeket, milyen csoportokat érint leginkább a terrorfenyegetettség. A terrorizmus veszélyének kitett területeket, személyeket foként a közlekedési rendszert ért néhány terrortámadás tapasztalatainak bemutatásával igyekszem illusztrálni.

A TERRORFENYEGETETTSÉG ÁLTALÁNOS JELLEMZOI

Napjainkban nagyon kevés olyan társadalmi-politikai jelenséget közelítenek meg olyan sokoldalúan, mint a terrorizmust. Csak az utóbbi néhány évben a hazai és a nemzetközi politológiai és biztonságpolitikai szakirodalom több tucat tudományos igénnyel megfogalmazott meghatározást jegyzett fel. A terrorizmus eltérő fogalmi értelmezésének okait árnyaltan kell megközelíteni. Természetesnek lehet tekinteni, hogy másként viszonyul a terrorizmus problémájához egy nagyhatalom politikusa, vagy kutatója, mint egy olyan kis országé, ahol a terrorfenyegetettség ma még nem jelent akut napi problémát. Eltérően értékelik és ítélik meg a terrorizmust egy olyan társadalomban, ahol a terrorista csoportok akciói szinte minden egyes nap veszélyt jelentenek az ártatlannak tekinthető lakosságra és az infrastrukturális létesítményekre. Ne-

¹ A szerző a ZMNE, Bolyai János Katonai Muszaki Kar Katonai Logisztikai, Minőségügyi és Közlekedésmérnök Tanszék egyetemi docense. A tanulmány a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

héz meghatározni a terrorizmus fogalmát is, mert még a kutatók körében is eros differenciálódás figyelhető meg a terror megnyilvánulási formáinak, a terrrorszervezetek létrejöttének és működésének alapjai értékelésében. A terrorfenyegetettség tudományos igényességgel és módszerekkel vizsgáló kutatók, vagy a terrrorszervezetek működésével hivatásszerűen foglalkozó szakemberek a terrorizmus számtalan a definíciója között három nagyon fontos kritérium elfogadását javasolják: (1.) az eroszak alkalmazását, vagy azzal való fenyegetést; (2.) terrortámadások háttérében legyen megfogalmazott politikai cél; (3.) terrorakciók során civilek személyi és vagyoni biztonsága kerüljön veszélybe.² Ezeknek a közös tényezőknek az elfogadása fontos politikai és módszertani kérdés lehet a terrorizmussal kapcsolatos kutatási metódusok kiválasztásához, a terrrorszervezetek működésének vizsgálatához, illetve a terrorizmus elleni küzdelem feladatainak tartalmi meghatározáshoz.

A terrorizmus különböző meghatározásai azzal a közös tanulsággal szolgálhatnak a társadalom számára, hogy téved az, aki napjainkban a terroristák között keresi korunk Robin Hoodjait. Az ún. modernkori terrorizmus kialakulását az 1960-as évek végén elkövetett a repülőgép eltérítésekhez kötik. Az ilyen típusú terrorcselekmények abban az időben foként palesztin terrorcsoportokhoz, vagy a palesztin ügygel szimpatizáló szervezetekhez kötődtek. Ebben az időszakban alakultak ki és erősödtek meg Nyugat-Európában a szélsóbaloldali és szélsőjobboldali terrrorszervezetek is. Az 1970-es évek elején különböző okok miatt ismételten aktivizálódott a politikai, etnikai és vallási alapon szerveződő északír katolikus, republikánus terrrorszervezet az IRA, illetve erősödött meg a baszk szeparatista terrorcsoport az ETA-is. Az 1960-as évek végétől a Nyugat-Európában és Dél-Amerikában tevékenykedő ideológiai alapon szervezett és működő terrrorszervezetek az 1990-es évek végére meggyengültek. Ezt a megállapítást reményeink szerint napjainkra igaznak lehet elfogadni az IRA-ra és az ETA-ra is. A XX. század utolsó évtizedében ugyanakkor már a terrorizmus nemzetközivé válásáról beszélhetünk. A bipoláris világrendszer felbomlásával olyan országok és területek váltak a nemzetközi terrorizmus által fenyegetett lehetséges színtereivé, mint a volt Szovjetunió tagköztársaságai, vagy akár az Egyesült Államok. Ezért ma már nem túlzás a globális méretű terrorizmus jelenségéről beszélni.

Napjainkban a terrorizmus átalakulásával a terrorfenyegetettséget foképpen a szélsőséges iszlám terrorcsoportok működése jelenti, amelyek nem csak a muzulmán vallás határain belül, hanem azon kívül is tevékenykednek. Ennek ellenére kijelenthető, hogy hibát követ el az, aki korunkban az iszlám funda-

²Jonathan Barker: A terrorizmus — HVG Kiadó Rt., Budapest. 2002. 26. o. A szerző ezt ajánlását Boas Ganor, az izraeli Lauder School of Government and Diplomacy dékánjának kutatásai alapján fogalmazta meg.

mentalista terrorszervezetek tagjaira szukíti a különböző régiókra, országokra és a társadalmakra veszélyes terroristák körét. Az iszlám hívok és a terroristák közé - nem csak a tolerancia miatt - nem szabad egyenlőségjelet tenni. Ezt az indokolja, hogy egyrészt napjainkban sem csak iszlám fundamentalista alapon szerveződő terrorszervezetek jelentenek veszélyt a világban, másrészt a korábban tevékenykedő, napjainkra jelentőségüket veszítő ideológiai, etnikai, vagy más alapon szerveződő terrorcsoportok „működési alapja” nem szűnt meg (pl. etnikai ellentétek, területi viták, vagy a globális egyenlőség). Fontos megjegyezni azt is, hogy a terrorszervezetek működésének felüggesztése akkor sem jelent garanciát a terrorcselekmények befejezésére, ha az egy komoly rendezési folyamat eredménye.³ Ugyanakkor az ún. modernkori terrorizmus történetének egyik sajátos jellemzője, hogy a terrorista csoportok radikalizálódása törvényszerűnek tekinthető. Ezt az állítást egyértelműen alátámasztja az a közvélemény által is jól megfigyelhető és érzékelhető jelenség, hogy a terrorszervezetek napjainkban nem válogatnak a célokban, eszközökben és módszerekben.

Változott a terrorcsoportok szervezésének elve és gyakorlata is. A szakértők szerint ma már nem csupán nemzetközi terrorizmusról, hanem terrorszervezetek hálózatáról beszélhetünk. Egy nagy terrorszervezeten több egymásra épülő, vagy egymástól független szervezetről beszélhetünk.⁴ Módosultak a terrorcselekmények elkövetésének eszközei és módszerei is. A terrorcsoportok a terrorakciók előkészítéséhez széles körben használják pl. az a magas színvonalon előállított modern technikai eszközöket (pl. Internetet), sokkal nagyobb hatásfokú robbanószerkezeteket robbantanak fel. Ugyanakkor a klasszikusnak nevezhető kézfegyverek használatát is jellemzőnek lehet ne-

³ Minden olyan terrorcsoportnak, amely lemond a további erőszak alkalmazásáról lehetnek olyan tagjai, amelyek nem fogadják el a rendezés feltételeit. Erre jó példát jelent az IRA, amelyből kivált Valódi IRA nevű szakadár csoport. A Valódi IRA olyan terroristákból állt, akik a „Nagy Pénteki Megállapodás”-t nem fogadták el és nem értettek egyet a terrortámadások befejezésével. 1998. augusztus 15-én ez a szervezet az észak-írországi Omagh városában egy bevásárlóközpontban olyan robbantásos merényletet hajtott végre, amelynek következtében 29-en haltak meg. Egy másik, a fegyverszünetet elutasító csoport a magát, IRA Folytonosságnak nevező szervezet vállalta magára - London közlekedése szempontjából kulcsfontosságú az IRA múltjában szimbolikus jelentőséggel bíró - Hammersmith hídon, 2000. június 1-jén elkövetett robbantást. Ennek a terrorakciónak ugyan nem voltak áldozatai, de hídon a robbantás után egy napig nem lehetett megnyitni a forgalmat, amely óriási közlekedési káoszt okozott a brit fővárosban.

⁴ A jelenség nem új keletű, hiszen főként a palesztin terrorcsoportok, vagy az Irán által támogatott síita Hezbollah is hasonló elven működött az 1980-as évektől kezdődően.

vezni. A terrorizmus elleni harcban új és komoly kihívást jelentenek az öngyilkos merényletek. Az öngyilkos merénylők ellen szinte lehetetlen védekezni egyrészt, mert az elkövetők áldozatvállalásukkal jelentősen csökkentik még a legkorszerűbb biztonsági rendszer hatékonyságát, másrészt az elkövetők módosíthatják a kijelölt célpontjukat, abban az esetben, ha eredeti tervet nem tudják végrehajtani.⁵ Napjainkban a szervezethez, az alkalmazott eszközöket és módszereket elemezve nem véletlenül az Oszama bin Laden vezette al-Kaida terrorszervezetet lehet tekinteni a legveszélyesebb terrorcsoportnak. Elemzők szerint az al-Kaida ma már a terrorista hálózatok hálózata.⁶ Az al-Kaida terrorhálózat szinte minden iszlám országban komoly veszélyt jelent, de sajnos azt is sikerült már bizonyítaniuk, hogy komoly fenyegetést jelentenek a nyugati országok számára is.

A TERRORFENYEGETETTSÉG LEHETSÉGES TÜRÜLETEI ÉS CÉLPONTJAI

A nemzetközi szakirodalomban és terrorizmussal foglalkozó tudományos intézetek, szervezetek adatbázisaiban a terrortámadások célpontjait elsősorban az eddig elkövetett akciók csoportjai, vagy tárgya szerint tartják nyilván. Az így létrehozott különböző kategóriákban alapvető rendező elvként jelenik meg hol, milyen célcsoportok és objektumok ellen követtek a terrorszervezetek támadásokat. A szakirodalomban általában célpontok tárgyai szerint kormányzati, rendvédelmi szervek, diplomáciai testületek, üzleti érdekeltségek, média, közlekedési rendszer, turizmus, energetikai és telekommunikációs rendszerek, oktatási intézmények és vallási közösségek elleni terrortámadásokat különböztetnek meg. A terrortámadások célpont szerinti felosztása nem csak a terrorizmussal kapcsolatos statisztikák készítése miatt lehet fontos. A célpontok kategorizálása jó lehetőséget teremt a terrorizmussal kapcsolatos elemzések elvégzésére, illetve a terrorfenyegetettség jellemzőinek a meghatározására. Az így készült elemzések hathatós segítséget nyújthatnak a terror-

⁵ A különböző országokban erre nézve számos példát találhatunk. Az egyik jellemző eset 2004. augusztus 31-én Moszkvában történt, ahol Rigai pályaudvarnál egy öngyilkos merénylő, egy csecsen nő a metróba akart lejutni, de a szigorú biztonsági ellenőrzést látva a testére erősített robbanószerkezetet egy közeli áruház bejáratánál hozta működésbe. A szervezők szempontjából a terrorkció így is „sikeresnek” tekinthető, mert a robbantás következtében 11-en haltak meg és 50-en megsebesültek.

⁶ Paul Wilkinson: International terrorism: the changing threat and EU's response. Published by Institute for Security Studies. European Union, Paris. Chaillot Paper October 2005, Number 84. pp. 53.

akciók megelőzéséhez, terrrorszervezetek elleni harchoz, illetve hasznos tapasztalatokat lehet nyerni az esetleges terrortámadások után a következmények felszámolására. Az ezekből nyert következtetéseket eredményesen lehet felhasználni a társadalom, a terrorizmus elleni harcban érintett a kormányzati, rendvédelmi szervek, illetve intézmények és vállalatok felkészítésében.⁷ Erre vonatkozóan több nemzetközi tapasztalatot is hasznosíthatunk. Ezek közé tartozik pl. 2003. szeptemberében London belvárosában mintegy 500 fő részvételével tartott terrorizmus elleni reagáló gyakorlat. Ezen a komplexnek tekinthető gyakorlaton az 1995. március 20-án az Aum Sinrikyo szekta által a tokiói metró elleni végrehajtott terrortámadást modellezték.⁸ A résztvevők feladata a sérültek mentése a kijelölt metróállomásról és a szennyezett vonalszakasz mentesítése volt.⁹ Figyelemre méltó a kritikus infrastruktúra feladatainak az Egyesült Államokban kialakított gyakorlata, ahol a szakemberek széles rétegét vonják be az elvek kidolgozásába. Ezek a szakértők elemzik a terrortámadások tapasztalatait és prognózisokat készítenek a várható terrorakció jellegéről és következményeiről.

A mélyebb elemzésekhez, a terrorizmus elleni harc tartalmának meghatározásához, a terrorfenyegetettség globális, regionális és lokális szintjének meghatározásához a terrortámadásokat további csoportosításban is célszerű vizsgálni. Az olyan statisztikai adatok amelyek egy adott terület — pl. turizmus, közlekedés, stb. — terrorfenyegetettségére mutat rá hasznosítható információkkal szolgálhat. Önmagában azonban nem segíti sem a terrorakciók megelőzését, sem a terrorizmus elleni harcot, de terrortámadások következményeinek felszámolását sem. Éppen ezért célszerű vizsgálni, hogy a terrorizmus hol és kiket fenyeget. Ennek szükségességét egy kiragadott példával lehet illusztrálni: a statisztikai adatok szerint 1991 és 2001 között a világon elkövetett terrortámadások 42%-a az autóbusz és vasúti közlekedés ellen irányult.¹⁰ Ez az adat önmagában arra mutat rá, hogy a közlekedés fokozottan a terrorfenyegetettségnek kitett szektor, különösen az autóbusz és vasúti köz-

⁷ Horváth Attila: A modernkori terrorizmus jellemzői és a védelem lehetséges módszerei. Új Honvédségi Szemle. A Magyar Honvédség Központi Folyóirata, Budapest, 2005. 4. szám, 5-21. o. (a továbbiakban: Horváth Attila: i.m. 2005).

⁸ A Shoko Asahara által vezetett terroresoport öt különböző metró kocsit szarin gázzal szennyezett. A terrortámadás következtében 12 haltak meg, a sérültek száma meghaladta az 5 000 főt és 15 metróállomást ért vegyszennyezés.

⁹ Jon Coaffe: Rings of Steel, Rings of Concrete and Rings of Confidence: Designing Out Terrorism in Central London pre and post September 11th – International Journal of Urban and Region Research. Volume 28, 2004, Number 1. 201-211. o.

¹⁰ Arnold M. Howit and Jonathan Makler: On the Ground: Protecting America's Roads and Transit Against Terrorism. The Brooking Instution Series on Transportation Reform. April 2005. pp. 20.

lekedés területén. A terrortámadások térbeli eloszlására, a terrortámadás típusaira azonban nem mutat rá.¹¹ A terrorizmussal kapcsolatos nemzetközi szakirodalom ismeretében és több ezer terrortámadásról szóló leírás, jelentés tanulmányozása után az alábbi szempontok vizsgálatát javaslom a kutatóknak és terrorizmussal hivatásszerűen foglalkozó szakembereknek:

A terrortámadások csoportosítása terrorfenyegetettségnek kitett terek célpontok és alapján:

- A terrortámadások és terrorfenyegetettség földrajzi elhelyezkedése szerint;
- A terrortámadások és terrorfenyegetettségnek kitett terek jellemzői alapján;
- A terrorszervezetek által fenyegetett célpontok kiválasztása alapján.

A TERRORTÁMADÁSOK ÉS TERRORFENYEGETETTSÉG FÖLDRAJZI ELHELYEZKEDÉSE SZERINT

A terrorfenyegetettség földrajzi elhelyezkedésének meghatározása nagymértékben függ a terrorszervezetek aktivitásának térbeni meghatározottságától. A hazai biztonságpolitika egyik kutatója, Tóth Péter által javasolt megoldás, hogy vizsgáljuk meg, milyen területeket érintenek a terrortámadások, amely elfogadhatónak tekinthető a terrorizmus jellegének megismerésében és a terrorfenyegetettség tartalmának és szintjének meghatározásában.¹² A statisztikai adatokat elemezve viszonylag könnyen megállapítható, hogy az egyes földrészek között erős a differenciálódás. Ugyanakkor az is megfigyelhető, hogy nagy a szórás egy-egy kontinens különböző régiói és kisebb térségei között is. Ezért célszerű vizsgálni az egyes földrajzi és politikai régiók, országok és lokális tereken belül a terrortámadások térbeni elhelyezkedését, célpontjait és objektumait (tárgyait), a terrorcselekmények számát és jellegét, illetve az áldozatok nagyságrendjét és összetételét. Ennek célja nem lehet csupán a statisztikai adatbázisok létrehozása, a vizsgálat tárgyát sokkal inkább a terrorizmussal kapcsolatos jelenségek elemzésére kell irányítani. Arra a kérdésre, hogy erre miért van szükség, a válasz nagyon egyszerű: a statisztikai adatok sematikus értelmezésből téves következtetésekre lehet jutni ter-

¹¹ Ez a kritika nem a statisztika vagy az egyéb módszerek ellen irányul, csupán arra mutat rá, hogy a terrorizmus olyan komplex probléma, amelyet sokoldalúan szükséges megközelíteni.

¹² Tóth Péter: Kelet-Közép-Európa és az új típusú terrorizmus. In: Tóth Péter (szerk), Válaszok a terrorizmusra II. A politikai marketing csapdájában. MágusStúdió Kkt. Budapest, 2006. 11–40. o.

rorfenyegetettség térbeni eloszlását illetően is. Erre jó példát jelent Paul Wilkonson a University of St Andrews, a terrorizmussal foglalkozó vezető professzora aki a már a korábban hivatkozott munkájában 2004-es adatokra alapozva régiók szerint hasonlította össze a terrortámadások áldozatait, halottak, sérültek és túsok szerinti bontásban. Magyar, vagy közép-európai szemszögből nézve érdekes a régiók lehatárolása is, mert az elismert kutató az alábbi régiókat adja meg: Afrika, Dél-Ázsia, Európa és Eurázsia, Közel-Kelet, Kelet-Ázsia és Óceánia, és Nyugat-Hemisphere. A halottak és sebesültek számát tekintve a közölt adatok szerint 2004-ben Európába és Euráziában 3536 fő, Közel-Keleten 2520 fő Dél-Ázsiában 2196 fő, Kelet-Ázsiában és Óceániában 249 fő, Afrikában 42 fő, Nyugat-Hemisphereben 18 fő esett terrortámadások áldozatául.¹³ Abban az esetben, ha valaki ennek az egyébként szakmailag figyelemreméltó munkának a mellékletében megjelent diagramok adatait további vizsgálat nélkül, a terrortámadások háttereinek ismerete nélkül elemzi, az könnyen téves következtetésekre juthat. Végignézve a 2004-ben az ún. európai és eurázsiai térségben bekövetkezett terrortámadások következményeit, akkor megállapítható, hogy áldozatok jelentősebb része - mintegy 3000-3100 fő - hat jelentősebbnek nevezhető terrorakcióban halt meg, illetve szenvedett el sérüléseket. Ebből egy terrorcselekmény Spanyolországban, a többi Oroszországban következett be.¹⁴

Így már sokkal árnyaltabb képet kaphatunk az európai térbeni terrorfenyegetettség elhelyezkedéséről, de csak 2004-ben. Abban az esetben, ha a 2001-es adatokat vizsgáljuk, akkor arra téves következtetésre juthatnánk, hogy Észak-Amerika a legveszélyesebb régió az Egyesült Államok elleni 2001. szeptember 11-én bekövetkezett összehangolt terrortámadás miatt. A kiragadott példa jól szemlélteti, hogy a terrorfenyegetettségének földrajzi eloszlását statisztikai adatokkal önmagában nem lehet meghatározni. Vizsgálni kell a terrorakciók hátterét, következményeit és ezek eredménye szerint lehet a terrorfenyegetettséget — hosszabb idő átlagában — a földrajzi térben elhelyezni. A terrorizmussal kapcsolatos regionális felosztások egy adott

¹³ Paul Wilkonson: i. m. 51. o.

¹⁴ Mindkét országban iszlám szélsőséges terrorcsoport okhoz köthetők ezek az akciók. Spanyolország fővárosában, Madridban 2004. március 11-én az elvárosi vasúti hálózat ellen elkövetett terrortámadásokban 191-en haltak meg és 1400 főt meghaladt a sebesültek száma. Moszkvában 2004. február 6-án a metró alagútban történt robbantásban 38-an haltak meg és 122-en megsebesültek. Oroszországban a 2004. augusztusában a felrobbantott egy-egy TU-134-es és TU-154-es repülőgépeken összesen 90 ember lelte halálát. A Moszkvában a Rigai pályaudvarnál már említett öngyilkos merénylet 11 halálos és 50 sérüléssel áldozatot követelt. A világ közvéleményét felkavaró, „vérfürdőbe” torkoló beszéli túsdráma a hivatalos orosz adatok szerint 331 halálos áldozatot követelt és 727 főt szállítottak sérülésekkel kórházba.

ország politikai-földrajzi és geostratégiai szemléletét tükrözik. Ezért fontos kritérium, hogy a régiókat az ilyen felosztások készítésekor pontosan határoljuk le. A terrorfenyegetettség földrajzi meghatározásánál olyan egyszerűnek tűnő jellemzők érvényesülését lehet megfigyelni, hogy a világon azokban a válságzóciókban kiugróan magas a terrorcselekmények száma amelyek, politikai, területi, vallási és etnikai feszültségektől terhesek. Az ilyen területeken célszerű több kisebb régiót tanulmányozni. Egészen más a terrorszervezetek tevékenységének jellege Izraelben, mint Irakban, vagy Libanonban. Olyan nagy országban, mint India, a területi kiterjedés és a terrorizmust kiváltó okok eltérései miatt Kasmír terrorfenyegetettségének elemzését a jelenségek mélyebb vizsgálata érdekében kívánatos különválasztani.¹⁵ Oroszország a Csecsenfölddel vívott háborúja miatt erősödött meg a terrorfenyegetettség. A terrorizmus veszélye ebben a nagy országban is differenciált, ezért célszerű szétválasztani a főváros és a Kaukázus térség terrorfenyegetettségét.¹⁶

Érdekes kérdés, a világ vezető gazdasági hatalmainak terrorfenyegetettsége, amelyek ezektől látszólag mentesek a korábban érintett feszültségektől. Az ún. nyugati világ elleni terrortámadások foként a válságzóciókban és a fejlett országokban következnek be. A terrorizmus által fertőzöttnek tekinthető olyan országokban, mint Libanon, Szaúd-Arábia, Pakisztán, Indonézia, Fülöp-szigetek, az 1980-as évektől kezdődően egyre inkább növekedtek a nyugati országok érdekeltségei foként katonai bázisok, nagykövetségek és multinacionális vállalatok, bankok létesítményei, külföldiek által lakott lakónegyedek elleni támadások. A felsorolt célpontok elleni terrorakciónak elsősorban diplomaták, külföldön állomásozó katonák és külföldi vállalatok alkalmazottai ellen irányultak. Egyiptomban, Indonéziában és a Fülöp-szigetek a mai napig gyakran tekinthetők a külföldi turisták sérelmére elkövetett terrorcselekmények, akik ezekbe az államokba foként az ún. nyugati világ országaiból utaznak be.

Nyugat-Európában a modernkori terrorizmus történetében azokban az országokban volt magas a terrorfenyegetettség szintje, ahol a szélsőbaloldali, vagy a szélsőjobboldali terrorszervezetek megerősödtek (Franciaország,

¹⁵ Kasmír vitatott hovatartozása a lakosság vegyes összetétele miatti vallási és etnikai ellentétek szinte táplálják a terrorszervezetek tevékenységét. A szakadár iszlám szélsőséges terrorcsoportokat Pakisztán támogatja, a kasmíri terroristákat hősként tisztelik. Ugyanakkor a kontinensnyi országgal kapcsolatban szükséges azt is megjegyezni, a XXI. század eddig eltelt időszakában rohamosan növekedett azoknak a terrorcselekménynek a száma, amelyek nem a hagyományosnak mondható hindu és iszlám vallási ellentétekre lehet visszavezetni.

¹⁶ Kovári László — Nagy László: A nemzetközi terrorizmus és Oroszország. Hadtudomány. A Magyar Hadtudományi Társaság Folyóirat a. Budapest, XII. évfolyam, 2002/4. szám. Forrás: http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/welcom_h.htm

Egyesült Királyság, Német Szövetségi Köztársaság, Olaszország, Spanyolország, Hollandia és Görögország). Ezekben az államokban a palesztin, vagy a „palesztin üggyel” szolidaritást vállaló terrorszervezetek is követtek el terrorakciókat. A közelkeleti terroristák tevékenysége foként a nemzetközi légitársaságok ellen irányult és a repülőterek, repülőgépek ellen követtek el terrortámadásokat. A légitársaságok elleni támadások legveszedelmesebb és abban az időben a leggyakoribb fajtája a légitársaságok jogellenes hatalomba kerülése, közismert nevén a repülőgép eltérítések voltak.¹⁷

Nyugat-Európában az ideológia alapon szervezett terrorizmus meggyengülése után a terrorfenyegetettség szintje magas maradt azokban az országokban, ahol etnikai és vallási alapon szervezett terrorizmus, illetve terrorszervezetek megjelentek. Természetesen ez napjainkban már nem elégséges magyarázat, mert a fejlett nyugat-európai országokat jelenleg inkább a külföldi fenyegetik, mint nyugati kultúrák és a „sátánizmus” megtestesítőit. Mindenesre meg kell jegyezni, hogy elsősorban az iszlám valláshoz kötődő

¹⁷ Az egyik legjobban megszervezett repülőgép eltérítés 1970. szeptember 6-án történt. Ezen a palesztin terroristák három repülőgépet térítettek el, mindegyik járat Európából - Zürichből, Frankfurtból és Amszterdamból - tartott New Yorkba. A terroristák egy negyedik repülőgépet is megkíséreltek eltéríteni ez az izraeli légitársaság az El Al légitársaság Amszterdam és London között közlekedő járata volt. Ez az akció kudarcba fulladt, mert a repülőgép biztonsági személyzete az egyik terroristát lelőtte, a másikat megsebesítette. A három eltérített repülőgép egyikét az utasok kiszállítása után Kairóban felrobbantották. A másik két gép a jordániai Zeryaban szállt le, amelyet a túszok „Forradalmi Repülőter”-nek neveztek el. Szeptember 9-én egy újabb Bombayból induló járatot térítettek el és ezen a repülőterén kényszerítettek leszállásra, így a túszok száma már meghaladta a 300 főt. A jordániai hatóságok nyomására a gépetérítők szeptember 12-én felrobbantották a gépeket és a fogvatartott utasokat és személyzetet elszállították. A terroristák a túszok szabadon bocsátásáért cserében az Egyesült Királyságban, Svájcban és a NSZK-ban bebörtönzött társaik „szabaddá helyezését” követelték. A kormányok a kérésnek eleget tettek, így az utolsó túszok szeptember 30-án szabadulhattak. Ez egyben egy olyan súlyos politikai és biztonsági problémát is felvetett, hogy szabad-e tárgyalni a terroristákkal. A válasz egyértelmű nem. A terrorszervezet ilyen esetekben ugyanis elérik céljaikat, ráadásul az engedelményt tett kormányok tehetetlensége is bebizonyosodik, a terrorcselekményekért elítélt és a követelésekre szabadon engedett terroristákat pedig ismét újabb terrortámadásokban lehet alkalmazni. Jó példa erre Leila A. Khaled esete, akit a biztonsági személyzet az El Al járatán sebesített meg London és Amszterdam között, őt már egyszer egy 1969. augusztus 29-én elkövetett repülőgép eltérítés miatt elfogták, de később szintén egy túszok akcióval kapcsolatos tárgyalások után szabadon engedtek. Felvetődhet a kérdés, hogyan fordulhatott elő, hogy olyan ismert terroristának, mint Khaled sikerült feljutnia egy repülőgépre Amszterdamban. Az ilyen esetek is hozzájárultak a légitársaságok szabályainak nemzetközi szigorításához.

terrorcsoportokat, az ezekben az államokban élő jelentős számú muzulmán kisebbség is segítheti. A 2005. július 7-én Londonban bekövetkezett terrortámadás sorozat, illetve a 2005. oszi franciaországi események is bizonyították, hogy a második és harmadik generációs állampolgárrá lett. Ez alól talán Olaszország jelent kivételt, ahol 2004-től anti-globalizációs és anarchista terrorcsoportok aktivizálódtak, akik az Európai Unió intézményrendszere ellen is követtek el terrorakciókat.

A terrortámadások és terrorfenyegetettségnek kitett teretek jellemzői alapján célszerű megkülönböztetni:

- a rurális tereten végrehajtott terrortámadások;
- a városi tereten végrehajtott terrortámadások;
- a kiber térben elkövetett terrortámadások.

A RURÁLIS (NEM VÁROSI TEREK) TERRORFENYEGETETTSÉGÉNEK JELLEMZŐI

A nem városi teretek nem tartoznak a terroristák által kedvelt működési területek közé. A terrororganizációk általában a nagyobb városokban választják ki a terrortámadásaik célpontjait. A nem városi tereten a gerilla harcmodort választó terrororganizációk tevékenykednek, amelyhez a világ számos országában nem kedveznek a földrajzi és politikai feltételek. A nyílttereken végrehajtott tömeges terrortámadásokhoz a terrororganizációknak tömegbázisra is szükség van. Ennek megléte esetén is számítani kell arra, hogy nehezebb a célpontok felderítése és az elkövetők kivonása a terrortámadás körzetéből. A modernkori terrorizmus jellege miatt a terrororganizációk cél- és eszköztársere sem tartoznak a rurális tereten található létesítmények a terrortámadások gyakori célpontjai közé. A világ országai közül, Algériában, Afganisztánban, Indiában, Pakisztánban, Nepálban és Kolumbiában lehet számolni a nyílt tereten elkövetett terrortámadásokkal.¹⁸ A városokon kívül Európában korábban Franciaországban a közel-keleti és korzikai szakadár terrororganizációk, míg Spanyolországban az ETA, Észak-Írországból az IRA tagjai hajtottak végre terrortámadásokat. A rurális tereten elkövetett terrorakciókra néhány kivételtől eltekintve az volt a jellemző, hogy nem volt magas az áldozat-

¹⁸ Algériában, Afganisztánban, Pakisztánban az iszlám szélsőséges terrorcsoportokra, Indiában az iszlám terrororganizációk mellett különböző nacionalista szakadár szervezetekre, illetve szélsőbaloldali terrororganizációra jellemző a rurális tereten végrehajtott terrortámadás. Nepálban szinte mindennaposnak számítanak a maoista lázadók akciói. Kolumbiában nacionalista és szélsőbaloldali terroristák támadásainak „kedvelt” színterét jelentik a lakatlan települések.

tok száma, annak ellenére, hogy elsősorban a közlekedési pályák, mutárgyai és járművek ellen irányultak. Hatásuk gyakran mégis - esetenként az anyagi kár nagyságától függetlenül is a közlekedés hálózat jellege miatt - túlmutatott a terrortámadás helyszínétől, illetve környezetétől. Ez abból ered, hogy a megrongált mutárgyat, vagy pályaszakaszt ismét alkalmassá kell tenni a forgalom számára, miközben arról is gondoskodni kell, hogy hasonló cselekmények ne fordulhassanak elő az adott térségben, vasútvonalon, vagy közúton.

Az energetikai ellátási rendszer és a közüzemi hálózat terrorfenyegetettségének veszélyére a szakemberek már korábban felhívták a figyelmet. Az al-Kaida hírhedt vezetője Osama bin Laden már 2004 decemberében a szaúd-arábiai olajipari létesítmények pusztításával fenyegetett. Az elmúlt hónapokban az energetikai ellátási rendszerek, és olajipari létesítmények, olaj- és gázvezetékek elleni terrortámadások megszorodtak Indiában, Pakisztánban és Szaúd-Arábiában.¹⁹ Napjainkban a hírügynökségi tudósítások szinte naponta számolnak be arról, hogy a korábban ismeretlen a magát Niger-delta Jogi Egyenlőségért (MEND) nevező csoport olajvezetéket robbantott fel Nigériában. Ezek a támadások arra hívják fel a figyelmet, hogy az energiaellátási rendszerek főleg a nyílt tereken sérülékenyek, éppen ezért azokon területeken, ahol ezt a terep adottságai is megkönnyítik viszonylag könnyen támadhatók. Az energetikai és a közüzemi hálózatok terrorfenyegetettsége is túlmutat a lokális helyszíneken. Egy-egy terrorcselekmény közvetlen, vagy közvetett módon regionális esetenként globális szinten is érezhető hatását, akár milliók személyi és vagyoni biztonságának fenyegetésével, esetleg az energiaforrásokhoz való hozzáférés megnehezítésével.

A VÁROSI TEREK TERRORFENYEGETETTSÉGÉNEK JELLEMZŐI

A nagyvárosok terrorfenyegetettségének jellemző vonásai

A hidegháború ideje alatt a két nagy katonai szövetség politikai és katonai vezetői a hadászati terveikben atomcsapásokkal azokat a nagyvárosokat igyekeztek elsősorban elpusztítani és megbénítani, amelyek közigazgatási, hadiipari központ, illetve közlekedési csomópont szerepét töltötték be. Ezért

¹⁹ Szinte bizonyos, hogy nem minden akció mögött az al-Kaida áll, de ez a szervezet két öngyilkos merénylője 2006. február 24-én próbálta meg felrobbantani a Szaúd-Arábia legnagyobb olajfinomítóját. A támadást - igaz áldozatok árán - biztonsági személyzet meghiúsította. Az olajipar és a piac érzékenységét jól mutatja, hogy a terrortámadás hírére hordónként 2 dollárral emelkedett a nyersolaj ára.

nem tekinthető véletlennek, hogy a nagyvárosok védelmére a Varsói Szerződés és a NATO tagállamok kiemelt figyelmet fordítottak. A második világháborút követően a szovjet rakéatechnika fejlődésére válaszul az 1950-es évek végétől kezdődően az Egyesült Államokban is kulcsfontosságú kérdéssé vált a metropoliszok megóvása.²⁰ Az ennek érdekében kidolgozott programok és intézkedések az Egyesült Államok katonai stratégiájának részévé váltak, amelyben jól elhatárolták a szövetségi szervezetek, a fegyveres erők pl. légvédelem, Nemzeti Gárda és helyi hatóságok feladatait.²¹ Nyilvánvalóan ez hasonlóan történt a Szovjetunióban és a két nagy katonai szövetség más országaiban is.

A globális szembenállás megszűnésével egy tömeghadseregek által vívandó, világméretű nukleáris háború veszélye jelentős mértékben csökkent. A két világrendszer felbomlása után, az 1990-es években a jövő hadviselés lehetséges színtereivel összefüggésben a biztonsági és katonai szakértők a nagyvárosok szerepének növekedését prognosztizálták.²² Hagyományos értelemben a terroriszervezetek működése nem tartozik a katonai tevékenységéhez, de a biztonsági kockázatot és a fenyegetettség jellegét tekintve a terrorizmust a hadviselés speciális formájának lehet tekinteni.

A terrorizmus veszélye foként a városokat érinti. A városok közül elsősorban a nagyvárosok terrorfenyegetettsége jelentkezik szignifikánsan. A világban bekövetkezett eddigi terrorakciók tapasztalatai egyértelműen alátámasztják, hogy a nagyvárosok terrorfenyegetettségének mértéke lényegesen mértékben meghaladja a rurális terekét. A városi tér és életforma jellemzői sokkal inkább kedveznek a terroriszervezetek működéséhez. A nagyvárosok jellemzői és lehetőségeik miatt valóságos „paradicsomnak” és könnyű célpontok sorozatának számítanak a terrorista csoportoknak. Ennek magyarázata sem bonyolult, az urbanizációs folyamatok miatt ugyanis a korunk metropoliszaiban koncentrálnak a politikai, közigazgatási, gazdasági, turisztikai szórakoztató intézményrendszerek és az azokat kiszolgáló infrastruktúrák. A városokban a beépítettség foka, az épületek, egyéb létesítmények, objektumok és az ott élő emberek magas száma miatt számtalan lehetséges célpont közül választhatnak a terroristák. A magas népsűrűség miatt nem okoz nehézséget a lehetséges célcsoportok kiválasztása és terroristák elrejtése. A szinte állandó tömeg jelenléte lehetővé teszi a terroriszervezetek tagjainak,

²⁰ Ezt elsősorban az okozta, hogy a Szovjetunió olyan rakétákat fejlesztett ki, amelyek segítségével komolyan veszélyeztette az Egyesült Államok területét.

²¹ John Light: Urban Security from Warfare to Welfare. — International Journal of Urban and Region Research. Volume 26, 2002 Number 3 pp. 607-613.

²² Koszegvári Tibor: Hadviselés a 21. században. Hadtudomány. Budapest, 1999. X. évfolyam 1. szám. 41- 54. o.

hogy biztosítsák a mindennapokban a lehető legnagyobb „észrevétlenséget”, megkönnyítik célpontok helyszíni szemrevételezését, a terrortámadások előkészítését és a terrorakciók helyszíneinek rejtett megközelítését. Nem jelent különösebb nehézséget a terrorcselekmények színtereinek elhagyása, és a terrorcsoport tagjainak elrejtése sem. Ugyanez vonatkozik a terroristákat segítő támogatókra és terrortámadásokhoz szükséges logisztikai háttérre is.²³

A nagyvárosok a lakosság ellátása, és az intézményrendszerek infrastrukturális objektumainak, elemeinek kiszolgálása és működési feltételeinek biztosítás érdekében fejlett közüzemi, közlekedési és telekommunikációs hálózatokkal rendelkeznek. Ezek a hálózatok bonyolult rendszert képeznek és könnyen sebezhetők, így a terrortámadásokkal szembeni védelmük nagyon költséges és szinte lehetetlen feladatot jelent. A magas népsűrűség mellett az infrastrukturális objektumok, és hálózatok viszonylag könnyen sebezhetősége növeli a nagyvárosok terrorakciók elleni védtelenségét és érzékenységét. A terrorszervezetek számára kedvez a közüzemi, városi közösségi közlekedési és informatikai rendszerek hálózati jellege is, mert a terrorakciók hatásai nem csak közvetlenül a támadások helyszínein, illetve annak közvetlen körzetében érezhetők. Egy sikeres terrorcselekmény bekövetkezése után az ún. sérült, vagy rombolt objektumok, rendszerek jellemzői, illetve a pusztítás jellegétől függően szinte városszerte a közüzemi szolgáltatások átmeneti szünetelésével, a telekommunikációs rendszerek bénulásával, illetve óriási forgalmi dugók keletkezésével lehet számítani. A magas népsűrűség, a település térszerkezeti sajátosságai és az infrastrukturális rendszerek sebezhetősége miatt nem túlzás kijelenteni azt, hogy a nagyvárosokban viszonylag kis erőfeszítéssel könnyen hatásos, akár tömeges halálos áldozatokkal járó terrorakciókat lehet végrehajtani.²⁴

Napjainkban az írott, de elsősorban inkább az elektronikus és vizuális sajtó fejlődése és a média növekvő társadalmi, politikai hatása bizonyos szempontból a terrorszervezetek működését segíti. Ez a megállapítás — néhány példától és esettől eltekintve — nem azt jelenti, hogy média közvetlen vagy közvetett módon támogatja a terrorcsoportok működését. Nem is azt jelenti, hogy a terroristák a sajtószabadságot kihasználva a televízió és a rádió csatornákon keresztül hirdetik politikai nézeteiket és célkitűzéseiket. A terrorszervezetek tulajdonképpen nem tesznek mást, mint kihasználják a nyilvánosságban rejlo lehetőségeket és foként az elektronikus sajtót jellemző „hír-

²³ Horváth Attila: i.m. 2005.

²⁴ Horváth Attila: A közúti, vasúti és vízi közlekedés terrorfenyegetettségének jellemzői. In: Tóth Péter (szerk), Válaszok a terrorizmusra II. A politikai marketing csapdájában. MágusStúdió Kkt. Budapest, 2006. 321-336. o.

versenyt”.²⁵ A média számára egy-egy súlyos következményekkel járó terrortámadás olyan eseményt jelent, amelyet feltétlenül közvetíteni kell. Egy terrortámadás után kialakult helyzetben egyszerre van jelen a politikum, az emberi küzdelem, a szenvedés és a szélsőséges érzelmek.²⁶

A városokban elkövetett halálos áldozatokat, sérülteket és súlyos anyagi károkat követelő terrorcselekmények szinte azonnal felkeltik a média érdeklődését. A városi tér jellemzői televíziós stáboknak és az újságíróknak kedveznek, mert könnyebb megközelíteni terrorcselekmények helyszíneit, kialakítani a tudósítások leadásához szükséges feltételeket. Így a mai technikai feltételek mellett már néhány óra alatt egy egész ország, súlyosabb esetekben a világ közvéleménye nem csak értesül egy terrortámadásról és annak következményeiről, hanem képes beszámolók szembesítik a nézőket a következményekkel. A média által biztosított nyilvánosság felhívja a figyelmet egy terrorszervezetre, és képes beszámolók, tudósítások csökkentik a társadalom biztonságérzetét.²⁷ Ugyanakkor, ha csak a hazai sajtó tudósításainak terjedelmét elemezzük az is megállapítható, hogy pl. a súlyos következményekkel járó moszkvai robbantásokról csak néhány perces közvetítéseket és beszámolókat láthatnak a különböző TV-csatornák nézői.

Akár mennyire is „kedvezhet” a média a terrorszervezetnek, a sajtószabadság korlátozása, vagy a terrortámadások „agyon” hallgatása nem jelenthet megoldást a terrorizmus problémájára.²⁸ Ezért olyan tájékoztatási stratégiát szükséges kidolgozni, amelyben a terrorszervezetek nem kapnak számukra megfelelő nyilvánosságot, amely azt jelenti, hogy az eroszak tényének bemutatása mellett az eroszak alkalmazásának elítélése is hangsúlyt kap. Ehhez persze szükség van a média irányítóinak és szereplőinek önkorlátozására.

A nagyváros fogalmát meghatározni nagyon nehéz, mert a nagyváros értelmezése relatív. Magyarország második legnépesebb városának Debrecenek, Oroszországban, Kínában, Indiában, az Egyesült Királyságban, vagy Egyesült Államokban más lenne a jelentősége. Egy-egy város jelentőségét a lakosság száma mellett nyilvánvalóan az adja meg, hogy milyen hatást gy a

²⁵ Ezt a megállapítást még akkor is igaznak kell elfogadni, hogy ma már ismerünk olyan frott és elektronikus sajtóorgánumokat, amelyek nyíltan van burkoltan támogatnak egy-egy terrorszervezetet.

²⁶ Sükösd Miklós: A terror színháza, avagy a publicitás oxigénje. Belügyi Szemle. Budapest, 1999. 12. szám 54-65. o.

²⁷ Horváth Attila: A közúti, vasúti és vízi közlekedés terrorfenyegetettségének jellemzői. In: Tóth Péter (szerk), Válaszok a terrorizmusra II. A politikai marketing csapdájában. MágusStúdió Kkt. Budapest, 2006. 321-336. o.

²⁸ Charles Townshend: A Terrorism. Very Short Introduction. Published by Oxford University Press. England, 2001.

korol a város-régió és városkörnyékre.²⁹ A városok kisugárzását politikai, közigazgatási, gazdasági, közigazgatási, kulturális és a szolgáltatási szférában célszerű elemezni. A világ nagyvárosai közül azoknak a terrorfenyegetettsége a nagyobb, amelyek a terrorizmussal fertőzött területeken fekszenek (pl. Bombay, Bagdad, Jakarta, Karcsi, Jeruzsálem, Tel Aviv, Kairó). Az ún. nyugati világ városai közül a terrorizmus veszélyét, azokban a városokban lehet érezni, amelyek említett hatásait nemzetközileg is értelmezni lehet. Ezek a városok fejlett infrastruktúrával rendelkeznek és az urbanizáció szinte minden pozitív és negatív jellemzői bennük megfigyelhetők (New York, London, Párizs, Madrid, Róma, Bologna). A város szerepe és jelentősége mellett Európában a metropoliszok terrorfenyegetettsége kiegészül a migráció, illetve az ezzel kapcsolatos beilleszkedés problémájával. Ebbe a sorba nehéz Moszkvát beilleszteni, holott nemzetközi értelemben továbbra is hatalmi gócpontnak számít, ráadásul látványos és gyors fejlődésen megy keresztül. Moszkvában már az említett orosz-csecsen ellentét kiéleződése miatt erősödött meg a terrorfenyegettség. A legnagyobb terrortámadásokat csecsen terrorszervezetek követték el, igaz több esetben ki lehetett mutatni, hogy ezeket az akciókat többek között az al-Kaida is támogatta. Amennyiben az ETA és IRA hosszabb távon valóban befejezi a tevékenységét, akkor megváltozik London és Madrid terrorfenyegetettsége, amelyeket főleg nemzetközi terrorcsoportok fognak veszélyeztetni. Az Egyesült Királyságban és Spanyolországban csökken azokban a regionális jelentőséggel bíró városokban a terrorizmus veszélye, mint Belfast, Londonderry, vagy Bilbao.

A kis és közepes városok a terrorfenyegetettsége általában a válsággóccokban, és az azokkal határos, vagy azokhoz közel eső régiókban, illetve turisztikai körzetekben magas. Ezeknek a városoknak a terrorfenyegetettségét nem a városi tér jellemzői, a város kisugárzó hatása adja meg, hanem elsősorban az, hogy etnikai és vallási okokból szinte tapintható a gyűlölet. Emiatt lehet a világsajtóban annyit olvasni az izraeli Hebronról, Netanyáról, a kasmíri Sztinagárról. A Pakisztáni Kvetta városában a síiták vallási ünnepe előtt a hatóságok és a terrorizmussal foglalkozó elemzők szinte biztosak lehetnek abban, hogy akár súlyos több ember életét követelő terrortámadás fog bekövetkezni. Hasonló támadásokra lehetett számítani Észak-Írországból az Orániai-rend évenkénti felvonulásán is. A válsággóchoz való közelség miatt elsősorban Oroszországban foként Mozdokban és Vlagyikavkazban gyakoriak a terrorakciók, amelynek elsődleges célpontját az 1990-es évektől kezdődően a vasúti járművek és autóbuszok képezik.

²⁹ Izsák Éva: A városfejlődés természeti és társadalmi tényezői. Napvilág Kiadó. Budapest, 2003.

Olyan látványos és tragikus terrortámadás, mint az Egyesült Államokat ért 2001. szeptember 11-ei, számtalan kérdést vetett és vet fel a mai napig is. Ki és milyen módon védi meg a városokat az olyan terrortámadásoktól, amelyek hatása vetekszik a nagy természeti katasztrófákkal? Szabad-e tovább folytatni a nagyvárosok terjeszkedését és felhokarcolók építését.³⁰ Egy-egy terrortámadás következményeinek felszámolása nem fejeződik be a sérültek ellátásával, a romok eltakarításával. A „nagyobb szabású” terrorakciónak súlyos, több évig, vagy annál hosszabban tartó társadalmi, politikai és gazdasági hatása van. A társadalmi és politikai következményeket sok esetben nem lehet kifejezni számszerűsíthető adatokkal. Ezeket a hatásokat viszont jól érzékeltetheti, hogy a terrorizmus elleni védelem költségei egy-egy nagyobb akció után évekig emelkedést mutatnak. Az al-Kaida terrorszervezet már említett több szempontból is mérföldkőnek számító szeptember 11-ei támadása után jelentős mértékben növekedett a szövetségi költségvetésből a helyi hatóságok védelmi kiadásainak támogatására, a terrortámadások megelőzését, a rendvédelmi erők és szervezetek megerősítését, a kritikus infrastruktúra védelmét szolgáló kiadások összege.³¹

A KIBER TÉR TERRORFENYEGETETTSÉGÉNEK FOBB JELLEMZOI

A kiber tér az informatika és a telekommunikáció gyors fejlődésének köszönheti létét. A kiber teret valóságban nem lehet „kézzel megfogni” és a hagyományos módon érzékeltetni, létét egyrészt az internet elterjedésének köszönheti, másrészt a virtuális valóságban léteznek, illetve nem terjednek túl a hagyományos telekommunikációs rendszerek keretein.³² Az informatika fejlődése, a kiber tér kialakulása a társadalmi és gazdasági élet szinte minden területét átalakította.

A hihetetlen mértékű a technikai fejlődés kedvez a terroristáknak is. Napjainkban — nem csak a terroristák — egy átlagon felüli képességekkel rendelkező informatikai szakember képes olyan szoftvereket előállítani, amelyek potenciális veszélyeket jelenthetnek a közigazgatási-, energetikai-, banki-,

³⁰ Joe Nasr: Planning Histories, Urban Futures and the World Trade Center Attack. — *Journal of Planning History*. 2003 Volume 2, Number 3. 195-211. o.

³¹ Peter Eisinger: The American City in the Age of Terror. — *Urban Affairs Review*. Volume 40, 2004 September 115-130.o

³² Mészáros Rezso: Kibertér a földrajzi tudás új dimenziói. *Hispánia Kiadó*. Szeged, 2003. 10-11 o.

közüzemi-, közlekedési-, szolgáltatási és egyéb szférákra.³³ Amennyiben a terroristák az informatikai bunözés eszközeit és módszereit tömegesen alkalmazzák, akkor a fejlett országoknak újabb veszélyekkel kell szembenézni. A tét ebben az esetben nem más, mint a civilizáció és technikai fejlődés vívmányaihoz való biztonságos hozzáférés.

A TERRORSZERVEZETEK ÁLTAL FENYEGETETT CÉLPONTOK KIVÁLASZTÁSA ALAPJÁN

A terrorszervezet által fenyegetett célpontok kiválasztása alapján is többféle csoportosítás használatos a terrorizmussal kapcsolatos nemzetközi adattárakban. A korábbiak szerint a csoportosítás alapvető szempontja a veszélyeztetett célcsoport, vagy célpont tárgyainak, objektumainak megadása. Ezt a csoportosítást a nemzetközi terrorszervezet radikalizálódása miatt célszerű a csoportosítást oly módon kiegészíteni, hogy a rendező elv az legyen, hogy terrorcsoportok milyen vezérelv alapján választják ki terrorakció célpontjait. A célpontok kiválasztásának elemzése azért is érdekes, hogy elemezni lehessen, hogy terrorcsoportok eroszakos cselekményei és az eroszak megnyilvánulása milyen irányba halad.³⁴

Ez alapján a következő csoportosítás alkalmazását javaslom:

- a viszonylag kiszámítható áldozatok, és
- a szinte teljesen véletlenszerűen kiválasztott áldozatok és célpontok csoportja.³⁵

A viszonylag kiszámítható áldozatokhoz és célpontokhoz sorolhatjuk a hagyományosnak mondható célcsoportokat, akik a korábban is fenyegetett személyek köréből kerülnek ki pl. politikusok, vezető üzletemberek, a közéleti személyiségek, a fegyveres erők, a rendvédelmi szervek tagjai, illetve bírák és ügyészek). A vezető politikusok, közéleti személyiségek és a gazdasági elithez tartozó személyi védelme az elmúlt évtizedek alatt a biztonsági berendezések és eljárások fejlődésével jelentős mértékben javult. Ezért napjainkban már egy hagyományosnak nevezhető merénylet megszervezése és

³³ Kovács László: Információs terrorizmus. Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Tudományos Lapja. Budapest, IX. évfolyam 2005. 3. szám 128-137. o.

³⁴ Szabó János: A politikai és a kriminológiai megközelítések haszna a terrorizmus értelmezésében. In: Tálas Péter (szerk), Válaszok a terrorizmusra II. A politikai marketing csapdájában. MágusStúdió Kkt. Budapest, 2006. 61—86. o.

³⁵ Horváth Attila: A városi személyközlekedés terrorfenyegetettsége. Új Honvédségi Szemle. A Magyar Honvédség Központi Folyóirata, Budapest, 2006. 4. szám. 114—126. o.

elkövetése jóval nehezebb feladatot jelent, mint az 1960-as, vagy az 1970-es években. A fokozott biztonsági intézkedésekre válaszul a terrorcsoportok vezetői az ilyen típusú terrorcselekményekhez olyan helyszíneket választanak ki, amelyeknél a sikeres végrehajtás esélye biztosított. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a védett személyek elleni merényleteket főként a városokban követik el, amikor a „célpont” nyilvánosan meghirdetett programon vesz részt, pl. politikai nagygyűlés-, vagy a lakása és munkahelye között közlekedik.

A „viszonylag” jelző alkalmazása azért szükséges, mert a terrorcsoportok egyre többször választanak ki célpontként konkrét személyek helyett politikai, vallási és etnikai hovatartozás alapján közösségeket. A tapasztalatok azt mutatják, hogy amennyiben egy terrorszervezet egy közösséghez való hovatartozás alapján választja ki a soron következő terrortámadás lehetséges célszemélyeit, akkor ehhez igazodik a cselekmény helyszínének kiválasztása is. Ez azt jelenti, hogy olyan színhelyek ellen készítik elő a terrorakciókat, amelyeket elsősorban az adott közösség tagjai használnak. Természetesen ebben a gyakorlatban is van egy esetlegesség, hiszen egy zsinagóga, keresztény templom, vagy egy mecset elleni terrortámadás áldozatai is bizonyos mértékig véletlenszerűen választódnak ki, a lényeges kritérium ebben az esetben az adott csoporthoz való tartozás. A viszonylag kiszámítható áldozatok elleni támadáskor leggyakrabban a politikai és a közigazgatási rendszer létesítményeit, nemzeti jelképeket, szimbólumokat, nagykövetségeket, illetve az ellenességnek tekintett csoportok közösségi létesítményeit támadják meg valamilyen módon a terroristák.

A szinte teljesen véletlenszerűen kiválasztott áldozatokat követelő terrortámadásokat elsősorban bevásárló központokban, kulturális és sportlétesítményekben, éttermekben, szórakozó helyeken, múzeumokban, közlekedési eszközökön és a turisták által gyakran látogatott helyeken követik el. Az egyre inkább radikalizálódó és eszközeikben, módszereikben egyre kevésbé változó terrorszervezetek a terrorakciók várható sikerét tekintve szinte biztosra mehetnek, mert az említett helyszíneken és eszközökön általában jól meghatározható napszakokban, biztosra vehető az állandó tömeges jelenlét. Többek között ezért is váltak a városi tömegközlekedés járművei és létesítményei a terrorizmus kedvelt célpontjaivá. A szinte teljesen véletlenszerűen kiválasztott áldozatokat követelő terrorcselekményeket egyre növekvő számát elemezve megállapítható, hogy az utóbbi években a terrorizmus áldozatai többségében azért haltak meg, vagy szenvedtek el súlyos sérüléseket, mert véletlenül azon a helyszínen tartózkodtak, ahol terrortámadás következett be.

A titkosszolgálati és biztonságpolitikai elemzések szerint Magyarország nem tartozik a fokozottan a nemzetközi terrorizmus kiemelt célpontjai közé.

A terrorfenyegetettség szintje elmarad a kritikus szinttől, azonban a modern kori terrorizmus kiszámíthatatlansága és aszimmetrikus jellege már a világ több térségében okozott olyan kellemetlen meglepetéseket, amelynek súlyos következményei voltak. A terrortámadások megelőzése, és a következmények felszámolása, illetve a terrorszervezetek elleni harc komoly és komplex feladatrendszert jelent. A terrorizmus elleni harc és védelem eredményessége érdekében úgy vélem Magyarországon is folyamatosan elemezni kell a világban bekövetkezett terrortámadások tapasztalatait, annak érdekében, hogy ezeket hasznosítani lehessen a terrorizmus elleni harcban érintett szervezetek és a lakosság felkészítésében.